

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ ภูมิความรู้ความชำนาญ และความสำเร็จในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการขนาดย่อมประเภทที่ปัก ในเขตพื้นที่ประสภักย์สินามิ พ.ศ. 2547 ประเทศไทย มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถรวบรวมได้ดังนี้

1. ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค (Adversity quotient)
2. บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial orientation)
3. ภูมิความรู้ความชำนาญ (Human capital)
4. ความสำเร็จของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial success)
5. ธุรกิจท่องเที่ยวประเภทที่ปัก

1. ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค (Adversity quotient)

1.1 ที่มาและความหมายของความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค

ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค หรือ Adversity quotient (AQ) เป็นแนวคิดของ สโตลท์ (Stoltz, 1997) โดยความสนใจในเรื่อง “อุปสรรค (Adversity)” ของ สโตลท์เริ่มจากการที่สโตลท์ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จของผู้ประกอบการ เพื่อนำไปประกอบการเขียนหนังสือของนายจ้าง ในครั้งนั้นสโตลท์พบว่าผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จนั้น ต้องมีอย่างน้อย 1 ครั้งในชีวิตที่ประสบกับความยุ่งยาก ลำบากในชีวิต เช่น ชีวิตที่ทุกข์สาหัสในวัยเด็ก, การต้องเผชิญกับการเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จ, การติดยาเสพติด, การไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส หรือความล้มเหลวในการทำงาน เป็นต้น ด้วยการค้นพบเหล่านี้ทำให้สโตลท์เกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาหาบทบาทของความยากลำบาก (Adversity) ที่อยู่ในความสำเร็จของบุคคล ในที่สุดจากการทำวิจัยและนำเสนอแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในองค์กรต่างๆ กว่า 20 ปี ทำให้สโตลท์ได้ข้อสรุปว่า ในเวลาที่เต็มไปด้วยอุปสรรคนั้น ความสำเร็จในการทำงานและในชีวิตถูกกำหนดด้วย AQ ของคนๆ นั้น (Staltz, 2000, pp.20-23)

ความหมายของ AQ นั้น สตอลท์ (Stoltz, 1997, p.6) กล่าวว่า AQ เป็นความสามารถในการฝ่าอุปสรรคและความยากลำบาก หรือความฉลาดในการฝ่าวิกฤต ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการประสบความสำเร็จในชีวิต

สำหรับในประเทศไทยก็มีนักวิจัยที่สนใจศึกษา AQ ด้วยเช่นกัน โดยแต่ละท่านได้ให้นิยามของ AQ เช่น นันทิยา วชิรลาภไพฑูริย์ (2547, น.32) กล่าวว่า AQ คือ รูปแบบปฏิกิริยาตอบสนองหรือพฤติกรรมของคนๆ หนึ่ง ต่อปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เป็นรูปแบบพฤติกรรมกรตอบสนองต่อปัญหาอุปสรรคในชีวิต ที่เป็นกลไกของสมองที่เกิดจากใยประสาทต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นฝึกฝนขึ้น ปัญหาที่กล่าวถึงนี้อาจจะเป็นปัญหาเล็กน้อย หรืออาจจะเป็นปัญหาปานกลาง หรืออาจจะเป็นปัญหาที่ใหญ่โตก็เป็นไปได้ รูปแบบการตอบสนองนี้ คือรูปแบบการจัดการกับปัญหา ส่วน วรวรรณ หงส์กิตติยานนท์ (2548, น.24) สรุปว่าความสามารถในการเผชิญและฝ่าอุปสรรค คือ ความทนต่อปัญหาและอุปสรรค และความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอให้ความหมายของความสามารถในการเผชิญและฝ่าอุปสรรค (AQ) ที่ได้รวบรวมจากแนวความคิดของนักวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยขอให้ความหมายว่า AQ หมายถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค อันเนื่องมาจากกระบวนการคิดที่ได้ฝึกฝนและสั่งสมมาจากการเรียนรู้ในอดีตของบุคคล

1.2 แนวคิดพื้นฐานของความสามารถในการเผชิญและฝ่าอุปสรรค

สตอลท์ (Stoltz, 1997, pp.53-83) ได้กล่าวถึงแนวคิดที่เป็นพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานของการศึกษา AQ ของเขาไว้ด้วยกัน 3 แนวคิด คือ

1. จิตวิทยาการรู้คิด (Cognitive psychology)

เป็นส่วนของการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการที่จะควบคุม หรือมีอำนาจเหนือชีวิตของตนเอง ซึ่งรวมไปถึงแนวคิดสำหรับการทำความเข้าใจ แรงจูงใจ, ประสิทธิภาพ และการปฏิบัติงานของมนุษย์ ซึ่งการศึกษาในเรื่องนี้ สตอลท์ได้ศึกษางานถึง 600 ชิ้นทั่วโลก เช่นในเรื่องการเรียนรู้การไร้ความสามารถ (Learned helplessness), ทฤษฎีการให้เหตุผล รูปแบบในการอธิบาย และการมองโลกในแง่ดี (Attributional Theory, Explanatory style and optimism) , ความแกร่งและความสามารถในการอดทนต่อวิกฤต (Hardiness and the ability to withstand adversity) เป็นต้น ซึ่งการผสมผสานทฤษฎีดังกล่าว ทำให้เรียนรู้ว่า

- ความสำเร็จนั้นเป็นผลมาจากความรู้สึกว่าสามารถควบคุมภายในตนเองได้ หรือการมีอำนาจควบคุมเหนือชีวิตของตนเอง
- วิธีการที่บุคคลตอบสนองและอธิบายวิกฤต มีอิทธิพลอย่างมากต่อการอธิบายความสำเร็จ
- แต่ละคนมีรูปแบบการตอบสนองต่อวิกฤตแตกต่างกันไปเฉพาะบุคคล
- รูปแบบเหล่านี้ถ้าไม่ได้รับการวินิจฉัย ก็จะคงอยู่ยืนยาวไปตลอดชีวิตคนๆ นั้น
- รูปแบบเหล่านี้ที่อยู่ในจิตใต้สำนึก ดังนั้นมันจึงอยู่นอกเหนือการตระหนักรู้ของตน

2. วิทยาศาสตร์แนวใหม่เกี่ยวกับสุขภาพ (The new science of health)

สตอลท์สนใจศึกษาในแขนงวิชาทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องของภูมิคุ้มกันทางจิตใจและประสาทวิทยา (Psychoneuroimmunology) เพื่อตอบคำถาม เช่นว่า ทำไมบางคนจึงดูเหมือนจะอดทนต่อการผ่าตัดได้ดีกว่าคนอื่น, ทำไมบางคนสุขภาพดีกว่าคนอื่นที่มีลักษณะทางพันธุกรรมใกล้เคียงกันเมื่อเข้าสู่วัยชรา, กิจกรรมทางสมองใดที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะเป็นโรครุนแรง เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า

- มีการเชื่อมโยงโดยตรงระหว่างวิธีการในการตอบสนองต่อวิกฤต และสุขภาพกายและใจของบุคคล
- การควบคุมเป็นสิ่งจำเป็นต่อสุขภาพและการมีอายุยืนยาว
- วิธีที่บุคคลตอบสนองต่อวิกฤต (AQ) มีอิทธิพลต่อระบบภูมิคุ้มกัน, การฟื้นตัวหลังผ่าตัด และความสามารถต่อโรคที่คุกคามชีวิต
- รูปแบบการตอบสนองวิกฤตที่อ่อนแอ ทำให้เกิดความเครียดได้

3. วิทยาศาสตร์แห่งสมอง (The Science of the Brain)

เป็นอีกแขนงวิชาหนึ่งที่สตอลท์ศึกษาเพื่ออธิบาย AQ โดยเขาพบว่า AQ ของบุคคลสามารถเปลี่ยนได้ในทันทีทันใด เพราะเมื่อบุคคลทำหรือคิดบางสิ่งบางอย่างเข้าไปซ้ำมาหลายๆ ครั้ง สมองจะปรับเปลี่ยนเส้นทางเดินของประสาท และทำให้สมองส่วนนั้นมีประสิทธิภาพและหนาแน่นขึ้น และในท้ายที่สุด เส้นทางก็จะกลายเป็นเส้นทางหลักและกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของนิสัย จากการศึกษานี้ทำให้ได้เรียนรู้ว่า

- สมองถูกจัดเตรียมไว้เพื่อการสร้างนิสัยที่เราต้องการ
- นิสัยกลายเป็นขดเส้นประสาทในส่วนที่เป็นจิตใต้สำนึก

- นิสัยที่เป็นจิตใต้สำนึก อย่าง AQ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทันทีทันใด และพร้อมเสมอที่จะสร้างนิสัยใหม่ๆ ที่คงอยู่ถาวร

1.3 มิติของความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

สตอลท์ (Stoltz, 1997, pp.56-73) เสนอว่า AQ นั้นประกอบไปด้วยมิติที่สำคัญ 4 มิติด้วยกัน คือ

1. การควบคุม (C = Control) เป็นการรับรู้ในความสามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ต่างๆ
2. สาเหตุและความรับผิดชอบ (O₂ = Origin and ownership) คือการตอบคำถาม 2 คำถาม (1) อะไรเป็นต้นเหตุของปัญหา และ (2) ระดับความรับผิดชอบของบุคคลเป็นอย่างไร โดยมีสาเหตุของปัญหานั้น คือ แนวโน้มที่บุคคลจะบอกว่าปัญหาที่เกิดมาจากตนเองหรือสิ่งแวดล้อมภายนอก ส่วนมิติความรับผิดชอบ คือ ความคิดว่าปัญหาที่เกิดอยู่ในความรับผิดชอบของเรามากน้อยแค่ไหน อันจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
3. ผลกระทบ (R = Reach) เป็นการตอบคำถามที่ว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เจอนั้นจะขยายไปสู่ส่วนอื่นๆ ของชีวิตมากน้อยเท่าไร เพราะหากยิ่งปล่อยให้ผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นกระจายออกไปจะทำให้มันไปกลืนเอาความสุขและความสงบของจิตใจให้ลดน้อยลง
4. ความยืดหยุ่นของปัญหา (E = Endurance) เป็นการตอบคำถามว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นจะคงอยู่ยาวนานเท่าไร และสาเหตุของปัญหานั้นจะคงอยู่ยาวนานเท่าไร เพราะหากบุคคลคิดว่าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจะอยู่ยาวนาน ก็จะไม่หาหนทางที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

1.4 ประโยชน์ของการศึกษาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

การศึกษาและการเสริมสร้าง AQ นั้นสามารถขยายขอบเขตไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพของทีมงาน, ความสัมพันธ์, ครอบครัว, องค์กร เป็นต้น ได้ โดยสตอลท์ (Stoltz, 1997, p.9) พบว่า AQ นั้นสามารถเป็นตัวทำนายถึง

1. ผลการปฏิบัติงาน
2. แรงจูงใจ

3. การให้อำนาจกับผู้ปฏิบัติงาน
4. ความคิดสร้างสรรค์
5. การเพิ่มผลผลิต
6. การเรียนรู้
7. พลังงาน
8. ความหวัง
9. ความสุข ความสดชื่น สนุกสนาน
10. สุขภาพทางอารมณ์
11. สุขภาพกาย
12. การยื่นกราน
13. ความยืดหยุ่น
14. การพัฒนาตนเอง
15. ทักษะคติ
16. การมีอายุยืนยาว
17. การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นหากได้มีการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มี AQ สูง ก็น่าที่จะทำให้บุคคลนั้น เป็นผู้ที่เหมาะสมความสำเร็จทั้งในชีวิตส่วนตัว และชีวิตการทำงาน

1.5 การแบ่งประเภทบุคคลตามแนวคิดของสตอลท์

สตอลท์ (Stoltz, 1997, pp.14 - 28) แบ่งบุคคลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้ยอมแพ้ (Quiter)

เป็นกลุ่มที่ปฏิเสธและหลีกเลี่ยงปัญหา โดยเลือกที่จะไม่ทำอะไรเลยและหลบหลีกถอยหนีปัญหาที่เกิดขึ้น บุคคลเหล่านี้จะทิ้งการก้าวขึ้นไป และปฏิเสธโอกาสที่มีผู้อื่นหยิบยื่นมาให้ คนเหล่านี้จะทำงานเพียงให้พอดำเนินไปวันๆ ใช้ความพยายามเพียงเล็กน้อย ด้วยพลังขับเคลื่อนที่น้อยที่สุด และไม่คอยสร้างสรรค์ และจะหลีกเลี่ยงความท้าทายใหม่ๆ

2. กลุ่มผู้ตั้งแคมป์ (Camper)

กลุ่มนี้จะดีกว่ากลุ่มผู้ถอยตัว เพราะอย่างน้อยก็พยายามที่จะเผชิญกับอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้น แต่คนกลุ่มนี้มักจะคิดว่าสิ่งที่ทำอยู่นี้เป็นสิ่งที่ทำดีที่สุดแล้ว ไม่มีอะไรที่จะทำ

ได้ดีไปกว่านี้อีกแล้ว และในที่สุดก็จะไม่คิดหาหนทางที่ดีกว่าในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในการทำงานคนกลุ่มนี้จะแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้แรงขับเคลื่อนบางส่วน และมีความพยายามบ้าง เพื่อให้พวกเขาสามารถรักษาจุดที่ตนเองอยู่ให้คงอยู่ต่อไป

3. นักไต่เขา (Climber)

คนกลุ่มนี้จะไม่ยอมหยุดนิ่งอยู่กับที่ ชีวิตจะต้องก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา เมื่อพบกับปัญหาและอุปสรรคขวางกั้น ก็จะหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาให้ได้ ไม่มีคำว่าเป็นไปไม่ได้ หรือคำว่าทำดีที่สุดแล้วสำหรับคนกลุ่มนี้ ในการทำงานของคนกลุ่มนี้จะอ้าแขนรับความท้าทาย มีแรงจูงใจในตัวเอง มีแรงขับเคลื่อนสูง และมุ่งมั่นที่จะขึ้นไปให้ถึงจุดสูงสุดในชีวิต คนเหล่านี้จะทุ่มเทตัวเองเพื่อการเติบโต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โดยสตอลท์ (Stoltz, 2000, p.19) เสนอว่าบุคคลที่มีระดับ AQ สูง น่าจะเป็นผู้ที่มีความแข็งแกร่งต่อความล้มเหลว และจะป็นขึ้นต่อไป ส่วนผู้ที่ AQ ต่ำ ความล้มเหลวนั้นนำมาสู่การดำเนินชีวิต, การปฏิบัติงาน และการจัดการ โดยการตั้งแคมป์ หรือถอนตัว

1.6 ประเภทของอุปสรรคและความยากลำบากในชีวิต

สตอลท์ (Stoltz, 1997, pp.38-43) เสนอแนวคิดว่าอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 แบบ คือ

1. อุปสรรคทางสังคม (Social adversity) คือความทุกข์ที่เกิดขึ้นในระดับสังคม เช่น ความผันผวนและความรุนแรงของภาวะเศรษฐกิจ, ความไม่แน่นอนในอนาคต, การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม, ความเสื่อมถอยทางศีลธรรมของสังคม, การสูญเสียความศรัทธาต่อสถาบันที่สำคัญในชาติ เป็นต้น

2. อุปสรรคในที่ทำงาน (Workplace adversity) คือ ความไม่มั่นคงในอาชีพการงาน อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้เกิดความไม่แน่นอนในบริษัท, การเปลี่ยนแปลงในองค์กร เช่น การจัดระบบการจัดการ การรื้อปรับโครงสร้างองค์กรใหม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเดือนร้อนและวุ่นวายใจให้กับบุคคลที่ทำงานในองค์กร

3. อุปสรรคระดับบุคคล (Individual adversity) คือ อุปสรรคต่างๆ ที่บุคคลได้รับมาในชีวิตไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคทางสังคมหรืออุปสรรคในที่ทำงาน ทำให้ความคิดความรู้สึกที่อยู่ภายในตัวบุคคลได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน

1.7 การพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค

สตอลท์ (Stoltz, 1997, p.154) ใช้เวลานานหลายปีในการพัฒนา AQ ให้กับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ทำให้บุคคลมีพลังชีวิตเพิ่มขึ้น มีแรงจูงใจ และเต็มไปด้วยความกระฉับกระเฉง และยังเห็นผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานที่สูงขึ้นด้วย ซึ่งขั้นตอนในการพัฒนา AQ นั้นคือ ขั้นตอนที่เรียกว่า ขั้นตอนของ LEAD

1. L (Listen to your adversity response) คือ การฟังการตอบสนองต่ออุปสรรคและความทุกข์ยาก โดยพิจารณาว่า การตอบสนองของบุคคลนั้นเป็นแบบ AQ สูง หรือ AQ ต่ำ และมีมิติ CORE ไตของ AQ ที่สูงหรือต่ำ

2. E (Explore all origins and your ownership of the result) คือ การสำรวจต้นเหตุและความรับผิดชอบของบุคคลต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาว่า อะไรคือสาเหตุที่เป็นไปได้ของวิกฤตในครั้งนี้, สาเหตุส่วนใดเป็นความผิดของบุคคลนั้น, อะไรบ้างที่บุคคลคิดว่าควรจะได้ดีกว่านี้, ส่วนใดของปัญหาที่บุคคลนั้นคิดว่าจะต้องรับผิดชอบ และสิ่งใดที่ไม่ต้องรับผิดชอบ

3. A (Analyze the evidence) คือ การวิเคราะห์เหตุการณ์ ด้วยการพิจารณาว่ามีเหตุการณ์ใดบ้างที่อยู่นอกเหนือการควบคุม, เหตุการณ์ใดบ้างที่ต้องการจ่ายไปสู่ส่วนอื่นของชีวิตของบุคคลนั้น และมีเหตุการณ์ใดบ้างที่เป็นวิกฤตที่ยึดเยื้อเกินความจำเป็น

4. D (Do something) คือ ปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง โดยพิจารณาว่า ข้อมูลเพิ่มเติมใดที่ต้องการเพื่อนำมาแก้ไขปัญหา, สถานการณ์ใดที่สามารถควบคุมได้, มีสิ่งใดที่สามารถทำได้ เพื่อป้องกันไม่ให้อุปสรรคกระจายไปสู่ส่วนอื่นๆ ของชีวิต และมีอะไรบ้างที่จะสามารถจำกัดความยึดเยื้อของวิกฤตที่เกิดขึ้น

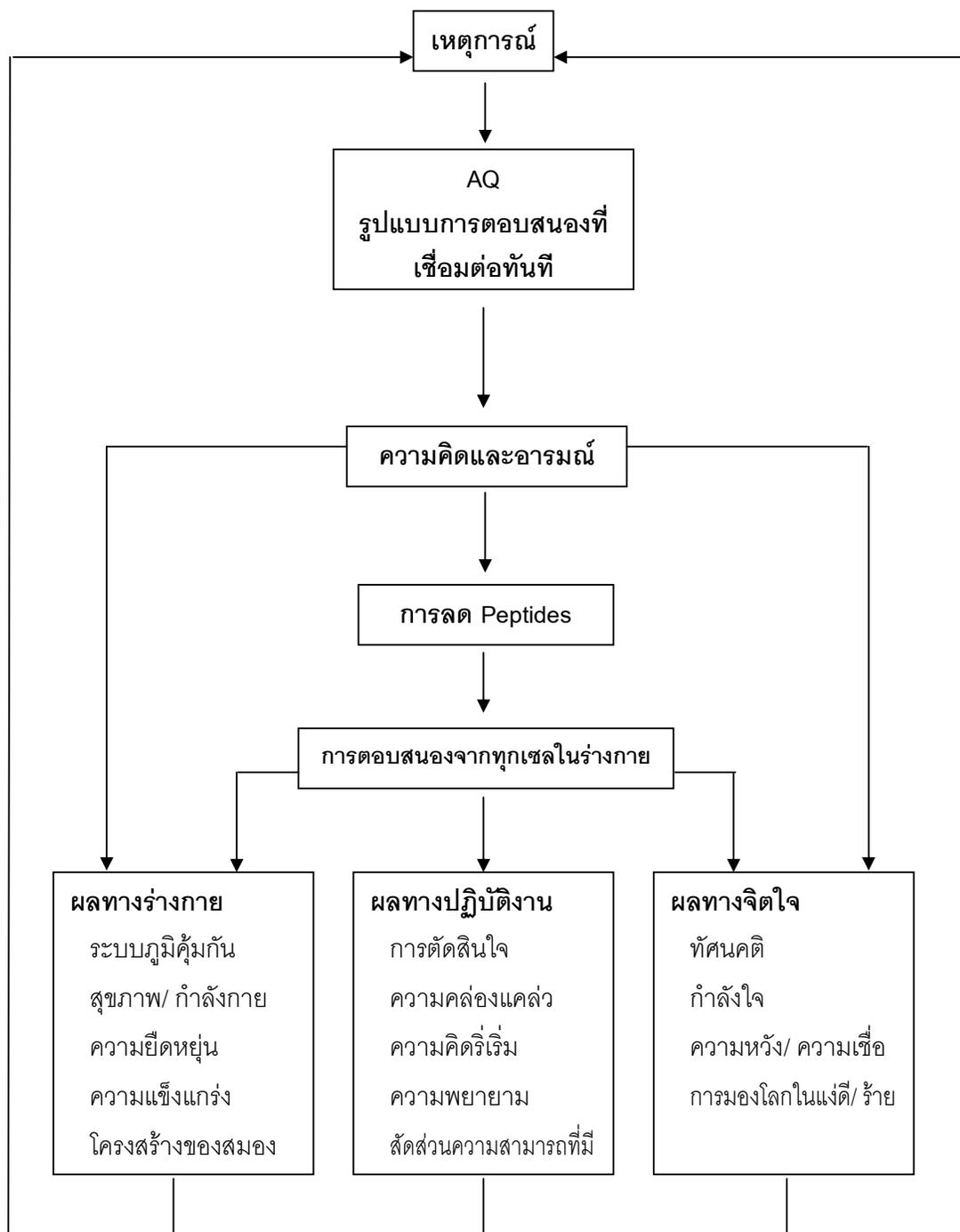
การเพิ่ม AQ ของบุคคลนั้น จะทำให้บุคคลสร้างความแข็งแกร่ง และความสามารถในการจัดการกับปัญหา รวมไปถึงความสามารถที่จะอยู่เหนือปัญหา ซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายจะช่วยพัฒนาความสามารถของบุคคลในการป็นขึ้นไป อีกทั้งยังจะนำให้คนอื่นๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (Stoltz, 2000, p.7)

1.8 การตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เป็นอุปสรรค

สตอลท์ (Stoltz, 2000, pp.37-40) ได้เสนอว่า AQ ของบุคคลมีบทบาทอย่างลึกซึ้ง รูปแบบที่บุคคลคิด, รู้สึก, กระทำ และเป็น เป็นตัวกำหนดโครงข่ายของทั้งร่างกายและจิตใจ โดยจะเห็นได้จากภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1

ผลกระทบต่อการตอบสนองของบุคคล

ที่มา : Stoltz, 2000, p.38

การวัด AQ สำหรับการวิจัยนี้ จะได้นำเอาแบบสอบถามของวรรณวิภา ติวะนันท์กร มาใช้ เนื่องจากแนวคิด ใกล้เคียงกับที่ผู้วิจัยใช้ คือ มีแนวทางในการศึกษาโดยใช้แนวคิดของ สตอลท์ (1997) เป็นแนวคิดพื้นฐาน อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างที่ วรรณวิภาใช้ในการวิจัยก็มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นนักธุรกิจอิสระองค์กรหนึ่งของบริษัทแอมเวย์

2. บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial orientation)

2.1 ความหมายของผู้ประกอบการ

ตามพจนานุกรมของ Merriam Webster Dictionary (online, 2006) คำว่า ผู้ประกอบการ หรือ Entrepreneur มาจากคำโบราณในภาษาฝรั่งเศส “Entreprendre” ซึ่งแปลว่า ดำเนินการ, รับผิดชอบ, รับรอง, ประกัน” ซึ่งตามพจนานุกรมนี้ให้ความหมาย ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ว่าเป็นบุคคลที่จัดการ, บริหาร และรับเอาความเสี่ยงของธุรกิจหรือกิจการ

นอกจากนี้ มีนักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านที่ให้ความสนใจศึกษาบุคลิกการเป็นผู้ประกอบการและได้ให้คำนิยามไว้ในหลากหลายมุมมอง โดยมุมมองแรกจะเน้นในเรื่องโอกาสทางธุรกิจ เช่น วิฑูร สิมาโชคดี (2542, น.28) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ หรือเจ้าแก้มใหม่ คือ ผู้ที่มองเห็นโอกาสและช่องทางต่างๆ แล้วลงมือสร้างธุรกิจของตนเองขึ้นอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการลงทุนและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการสำเร็จรูป ซึ่งอาจเป็นสินค้าหรือบริการใหม่ๆ ก็ได้ สู้อุตสาหกรรม เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตน หรือ ชลเย็น หงส์ไพศาลวิวัฒน์ (2539, น.9) สรุปว่า ผู้ประกอบการ คือ บุคคลที่มองเห็นโอกาสทางธุรกิจ จึงเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อก่อตั้งสถานธุรกิจ ดำเนินการผสมผสานปัจจัยจำเป็นต่างๆ อันได้แก่ ทุน ที่ดิน แรงงาน และเทคนิคการบริหาร ตลอดจนยอมรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไรและความพึงพอใจ

มุมมองที่สองจะเน้นในเรื่องของการยอมรับความเสี่ยง โดยนักวิชาการไทยที่นิยาม ผู้ประกอบการในมุมมองนี้ คือ ชรินทร์ ชุมพพันธุ์รักษ์ (2544, น.6) สรุปว่า ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่คิดริเริ่มธุรกิจมาเป็นของตนเอง มีการวางแผนการดำเนินงานและดำเนินงานกิจการด้วยตนเอง โดยยอมรับความเสี่ยงต่างๆ เพื่อหวังผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับ โชคชัย ชัยธวัช (2546, น.11) ที่กล่าวว่า ผู้ประกอบการ คือ ผู้รับผิดชอบและบริหารธุรกิจ จัดหาเงินทุนดำเนินการ รับผิดชอบต่อความเสี่ยงเกือบทั้งหมด และต้องการหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

โนสัจคม และ วิชัย โถสุวรรณจินดา (2546, น.15) ซึ่งให้ความหมายของผู้ประกอบการว่า คือ บุคคลที่จัดตั้งองค์การธุรกิจขึ้นโดยยอมรับความเสี่ยงภัยเพื่อหวังผลกำไร นอกจากนี้ยังมี นักวิชาการต่างประเทศที่ได้ให้ความหมายในมุมมองนี้เช่นเดียวกัน คือ ซิมเมอร์โรธ และ สคาร์โบโรช (Zimmerer and Scarborough, 2003, p.3) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ คือ ผู้ที่ สร้างสรรค์ธุรกิจใหม่ที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอน เพื่อมุ่งหวังผลกำไรและความก้าวหน้า จากการแสวงหาโอกาสและการบริหารทรัพยากรที่จำเป็น

มุมมองสุดท้ายเน้นในเรื่องทางด้านจิตวิทยา คือ แคทลินและแมทธิว (Catlin and Matthews, 2001, p.5) ได้ให้ความหมายว่า ผู้ประกอบการ คือ บุคคลที่เชื่อมั่นในตนเองที่จะ ปฏิบัติตามความคิดหรือความฝันของตน โดยมุ่งมั่นที่จะให้ฝันของตนเป็นจริง และเมื่อเผชิญกับความผิดหวังหรือความล้มเหลว ก็จะค้นหาทางอื่นอยู่เสมอ

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาตามแนวทางของ ดร.ไมเคิล เฟรเซอร์ (Frese, 2000, p.56) นายกสมาคมจิตวิทยาประยุกต์นานาชาติ (International Association of Applied Psychology : IAAP) ที่ได้ให้นิยาม ผู้ประกอบการ คือ บุคคลผู้ซึ่งเริ่มก่อตั้งกิจการ เป็นเจ้าของหรือ หุ้นส่วนและดำเนินกิจการโดยยอมรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจ เพื่อผลกำไรและความพอใจ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ดร.เฟรเซอร์ ได้ให้ความสำคัญกับมุมมองความเสี่ยงของผู้ประกอบการ ในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เผชิญอยู่ใน สถานการณ์ปัจจุบัน อีกทั้ง ดร.เฟรเซอร์ ก็ยังให้ความสำคัญกับผลการของดำเนินธุรกิจทั้งในแง่ของ ผลทางด้านเศรษฐกิจ คือ กำไร และผลทางจิตวิทยา คือ ความพึงพอใจ อีกด้วย ทำให้มีความครอบคลุมในการศึกษาค้นคว้ามากกว่าแนวคิดของนักวิจัยท่านอื่นๆ

2.2 บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ

หลายปีที่ผ่านมา ที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาบุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ หลายท่าน เพื่อเปิดเผยว่าสิ่งใดที่ทำให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ ซิมเมอร์โรธ และ สคาร์โบโรช (Zimmerer and Scarborough, 2003, pp. 4-9) ได้สรุป บุคลิกภาพของ ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จไว้ดังนี้

1. ต้องการเป็นผู้รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง
2. ชอบความเสี่ยงในระดับปานกลาง
3. มีความเชื่อมั่นในความสามารถประสบความสำเร็จได้
4. ต้องการข้อมูลย้อนกลับในทันทีที่ทำงานเสร็จ

5. มีพลังงานสูงเพื่อทุ่มเทในการทำงาน
6. ให้ความสำคัญกับเรื่องของอนาคต
7. มีทักษะด้านการจัดการ
8. มีค่านิยมของความต้องการความสำเร็จมากกว่าเงินตรา
9. มีระดับความยึดมั่นสูง
10. อดทนต่อความกำกวม ไม่ชัดเจน
11. ยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น
12. มีความยืดหยุ่น ไม่ย่อท้อ และคงทนต่อทุกสถานการณ์

นอกจากนี้ แลมบิง และคูล (Lambing and Kuehl, 2003, pp. 24-29) ยังได้อธิบายความเป็นผู้ประกอบการที่ดีและประสบความสำเร็จ ว่าต้องมีลักษณะร่วมกันหลายประการ ได้แก่

1. มีความต้องการอย่างแรงกล้าในการทำธุรกิจ เพราะความต้องการนี้จะเป็นแรงผลักดันให้ผู้ประกอบการสามารถบรรลุเป้าหมายได้
2. มีความยึดมั่นไม่ย่อท้อต่อความล้มเหลว และอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามา ต้องคิดว่าความผิดพลาดหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้นเป็นประสบการณ์
3. มีความเชื่อมั่น ในความสามารถของตน และแนวคิดการดำเนินธุรกิจ และเชื่อว่าจะสามารถสำเร็จได้ถ้าลงมือทำ
4. สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง และเชื่อว่าความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับการทำงานของตนเอง หรือเป็นผลมาจากตน
5. มีความสามารถจัดการกับความเสี่ยงได้ และมักจะมองความเสี่ยงแตกต่างไปจากผู้อื่น และผู้ประกอบการจะประเมินสถานการณ์ความเสี่ยง หาวิธีดำเนินการจัดการกับความเสี่ยงนั้นก่อนจะตัดสินใจ และจะดำเนินการเฉพาะบนความเสี่ยงที่ยอมรับได้
6. มองการเปลี่ยนแปลงเป็นโอกาส ต่างกับบุคคลทั่วไปที่มองว่าเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง
7. มีความอดทนต่อความคลุมเครือ ไม่มีสิ่งประกันความสำเร็จ มีแต่ปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น เศรษฐกิจ สภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงรสนิยมของลูกค้า และผู้ประกอบการจะต้องอยู่ได้อย่างสบายกับความไม่แน่นอน
8. มีความริเริ่มสิ่งใหม่ และต้องการความสำเร็จ ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แตกต่างจากผู้อื่น และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าบุคคลทั่วไป

9. ใส่ใจกับรายละเอียดและต้องการงานที่สมบูรณ์แบบ ผู้ประกอบการมักจะต้องการให้ งานของตนออกมาด้วยความเป็นเลิศและสมบูรณ์แบบ

10. ตระหนักในคุณค่าของเวลาที่ผ่านไปอย่างรวดเร็ว เพราะเวลาเป็นสิ่งที่มีความมาก

11. มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นหนึ่งในเหตุผลของความสำเร็จของผู้ประกอบการ มีความ สามารถมองเห็นโอกาสที่คนอื่นไม่เห็น และมีจินตนาการในแบบต่างๆ ที่บุคคลอื่นไม่ สามารถมองเห็นได้

12. มองภาพใหญ่ ในขณะที่ผู้อื่นมองภาพเพียงบางส่วนเท่านั้น

ส่วน ฮอดเกตต์ส และ เคอเรทโก (Hodgetts and Kuratko, 1986, pp.44-54) ได้ระบุ คุณลักษณะสำคัญพื้นฐานของผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จไว้ดังนี้

1. ความรู้ความสามารถในธุรกิจที่ดำเนินการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สุดสำหรับ การดำเนินธุรกิจขนาดย่อม

2. ความสามารถทางความคิด สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของงานทั้งหมดและมีความรู้อย่างกว้างขวาง

3. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นทักษะการสื่อสารในการติดต่อหรือ ดำเนินงานกับบุคคลอื่นๆ เช่น พนักงาน ลูกค้า องค์กรต่างๆ รวมทั้งทักษะการจูงใจและความเป็น ผู้นำ

4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง เป็นความรู้สึกที่ต้องการจะทำการใดๆ ให้สัมฤทธิ์ผลด้วย ตนเอง

ไม่ใช่แต่นักวิชาการตะวันตกเท่านั้นที่สนใจศึกษาลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ในเอเชียเองก็มีผู้สนใจศึกษาด้วยเช่นกัน โดยโอกาวา (Ogawa, 1994, pp. 4-5)

ทำการศึกษาลักษณะของผู้นำของธุรกิจขนาดเล็กในญี่ปุ่น พบว่า ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ต้องประกอบไปด้วย 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ต้องเป็นผู้มีความสามารถในด้านเทคโนโลยี คือ ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในการ ปฏิบัติงานในธุรกิจที่ทำอยู่ ซึ่งประกอบด้วย ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานในโรงงาน, ความเชี่ยวชาญในการจัดการกับสินค้า, ความเชี่ยวชาญในด้านการตลาด และสุดท้ายคือต้องเชี่ยวชาญ ในด้านการบริหารจัดการทางการเงิน

2. ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจูงใจ เนื่องจากการปฏิบัติงานของพนักงานใน ธุรกิจขนาดย่อมนี้มีผลต่อความสำเร็จโดยตรงของธุรกิจ ดังนั้นหากขวัญและกำลังใจของพนักงาน

อยู่ในระดับสูง พนักงานจะปฏิบัติหน้าที่เกินกว่าความคาดหวังของบริษัท แต่หากขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับต่ำ ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายกับธุรกิจได้

3. ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการวางกลยุทธ์ เนื่องจากในปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากเศรษฐกิจโลก ทำให้ธุรกิจขนาดย่อมจะต้องติดตามไปกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้ทันทั่วถึง ดังนั้นผู้นำของธุรกิจต้องมีความสามารถในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์

ไม่เพียงนักวิชาการในต่างประเทศเท่านั้นที่สนใจศึกษา และให้แบ่งลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ นักวิชาการไทยหลายๆ ท่านก็ได้จำแนกลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จไว้เช่นเดียวกัน เช่น อาทิตย์ วุฒิกะโร (2543, น.40-45) ได้สรุปลักษณะผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จไว้ 19 ประการได้แก่

1. มีความกล้าเสี่ยง (Risk Taking) ในระดับปานกลาง ธุรกิจกับความเสี่ยงเป็นของคู่กัน ผู้ประกอบการมักชอบทำงานที่ท้าทายต่อความรู้ความสามารถของตนและมีความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลางที่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จหรืออาจล้มเหลวได้ และประเมินแล้วว่าไม่เกินความสามารถ

2. มีความมุ่งมั่นในความสำเร็จ (Need for Achievement) คือ ผู้ประกอบการจะเป็นผู้กระหายในความสำเร็จ มุ่งมั่นที่จะทุ่มเทสติปัญญา พลังความสามารถ ความมุ่งมั่นทั้งหมดเพื่อทำงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จ

3. มีความผูกพันต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ เมื่อผู้ประกอบการตั้งเป้าหมายไว้ เขาจะแสวงหาความสำเร็จ และทุ่มเทให้ทั้งหมดโดยคิดวางแผน และวางกลยุทธ์ล่วงหน้าไว้ พร้อมทั้งมีความกลัวความล้มเหลวจึงมีการเตรียมตัวป้องกันปัญหาและอุปสรรคนั้น

4. มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ

5. มีความมานะและทำงานหนัก ผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จจะต้องเป็นผู้ที่ทุ่มเททำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มพละกำลัง และความสามารถ แม้จะต้องเผชิญอุปสรรคอย่างหนัก

6. มีความกระตือรือร้นและหยุดนิ่ง ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะเป็นผู้ที่เต็มไปด้วยพลัง ทำงานหนัก ไม่อยู่นิ่ง ตลอดจนรู้สึกเบื่อหน่ายกับงานที่ทำซ้ำซากจนเป็นงานประจำ

7. มีความสามารถในการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Attempt to learn from problem and mistake) คือ การนำเอาความรู้ ประสบการณ์ และผลสะท้อนที่เกิดจากการปฏิบัติงานในอดีต

นำมาประยุกต์ใช้กับการทำงานในปัจจุบันและอนาคต และมองเหตุการณ์ต่างๆ เป็นโอกาสที่ได้เรียนรู้

8. มีความรับผิดชอบ เป็นผู้รับผิดชอบต่องานที่ทำอย่างเต็มที่ เป็นผู้นำและกระทำสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ริเริ่มด้วยความคิด และลงมือกระทำ หรือมอบหมายให้ผู้อื่นทำโดยอยู่ในความดูแล เขาจะทำงานที่ดีที่สุดเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามเป้าหมายที่วางไว้

9. มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Autonomy) ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบการมักจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ชอบอิสระ และพึ่งตนเอง มีความมั่นใจ ตั้งใจเด็ดเดี่ยว เข้มแข็ง มีลักษณะเป็นผู้นำ มีความเชื่อมั่นที่จะพิชิตสภาวะแวดล้อมที่น่าสะพรึงกลัวได้

10. มีความสนใจแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ในอดีตผู้ประกอบการมักไม่ได้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับสูง แต่เขาก็ได้เรียนรู้ มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในผลิตภัณฑ์ที่เขาทำการผลิต ผู้ประกอบการที่ดีจะต้องขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา

11. มีความสามารถในการบริหาร ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีลักษณะเป็นผู้นำ และมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน

12. มีความคิดสร้างสรรค์ (Innovativeness) ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity Thinking) ไม่พอใจในสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจะนำ เขาประสบการณ์ที่ผ่านมามาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์หาวิธีการใหม่ๆ ที่ดีกว่าเดิมในการทำงาน

13. มีความสามารถในการปรับสภาพแวดล้อม ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องเป็นผู้ที่เชื่อในความสามารถของตนที่จะเป็นผู้ปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นไปตามต้องการมากกว่าปล่อยให้มันเป็นไปตามธรรมชาติ

14. มีความกล้าตัดสินใจ ผู้ประกอบการที่ต้องการความสำเร็จจะต้องเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญในการตัดสินใจ เมื่อได้ศึกษาหาข้อมูลอย่างถ่องแท้แล้ว มีความเชื่อมั่นในตนเอง

15. มีความสามารถในการคิดและวิเคราะห์แผนธุรกิจหรือโครงการลงทุน

16. มีความสามารถในการสร้างพันธมิตร

17. มีความซื่อสัตย์ (Integrity) ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ

18. มีความประหยัดเพื่ออนาคต คือการรู้จักการเก็บออมเพื่อขยายกิจการในอนาคต

19. มีความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้ประกอบการคือ พลังสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ประเทศเกิดการพัฒนา เป็นผู้สร้างให้สังคมมีความเป็นอยู่ดีขึ้น สร้างงานให้คนทำ สร้างรายได้และอำนาจซื้อให้ประชาชน เป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นวิธีการทำงานใหม่ๆ ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ

เช่นเดียวกับ โชคชัย ชัยธวัช (2546, น.12-13) ที่กล่าวถึงคุณสมบัติที่เป็นตัวผลักดันให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 15 คุณสมบัติ คือ

1. รักการเรียนรู้ รู้จักหาความรู้เพิ่มเติม
2. มีความรู้ในการทำธุรกิจ
3. รู้จักรอคอยโอกาสที่เหมาะสม
4. รู้จักถ่อมตน ไม่คุยโวโอ้อวดถึงความฉลาดและความสามารถของตน
5. มีความเยือกเย็น สุขุม เยิงธรรมและเป็นระเบียบ
6. มีความยืดหยุ่นในการทำงาน
7. ต้องแยกความรู้สึกส่วนตัวออกจากงาน
8. รักความก้าวหน้า
9. ค่อนข้างก้าวร้าว ไม่ย่อท้อ พร้อมเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค
10. รู้จักหาทางออกในเชิงสังคมได้ดี
11. หาเหตุผลมาเข้าข้างตนเองเป็น รู้จักหาเหตุผลในรูปแบบต่างๆ
12. มีความคล่องตัวสูง
13. มีการตัดสินใจที่ดี เชื่อมั่นตนเองในสิ่งที่ถูก
14. มีความสามารถในการจูงใจคนสูง
15. มีความรับผิดชอบสูง

สำหรับในประเทศไทยนั้น ก็มีการทำการศึกษาถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้ประกอบการให้มีศักยภาพสู่ความสำเร็จ ได้มีสถาบันใหญ่ๆ หลายสถาบันที่ทำการวิจัยในหัวข้อนี้ เช่น สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (online, 2549) ได้ทำการศึกษาคูณลักษณะที่สำคัญของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่สำคัญตามลำดับดังนี้

1. มีมนุษยสัมพันธ์
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

3. มีความซื่อสัตย์
4. มีความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ
5. มีความขยันทุ่มเทให้กับธุรกิจ
6. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์
7. มีวิสัยทัศน์
8. ประหยัด
9. พัฒนาและมีกรอบรณรงคงานอย่างต่อเนื่อง
10. มีความเชื่อเรื่องโชค

อีกหน่วยงานหนึ่งที่ทำให้ความสนใจศึกษาในคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ คือ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (ชุตินา โอบาสนนท์, 2543, น.16-22) โดยจำแนกคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ไว้ถึง 21 ลักษณะ คือ

1. ความกล้าเสี่ยง
2. ความต้องการมุ่งความสำเร็จ
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. รู้จักผูกพันต่อเป้าหมาย
5. ความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น
6. ยืนหยัดต่อสูทำงานหนัก
7. เขาประสบการณ์ในอดีตมาเป็นบทเรียน
8. มีความสามารถในการบริหารและเป็นผู้นำที่ดี
9. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
10. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
11. มีความรับผิดชอบ
12. มีความกระตือรือร้นและไม่หยุดนิ่ง
13. ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม
14. กล้าตัดสินใจและมีความมุ่งมั่นพยายาม
15. ไม่ตั้งความหวังไว้กับผู้อื่น
16. มองเหตุการณ์ปัจจุบันเป็นหลัก
17. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
18. ทำอะไรเกินตัวคือความล้มเหลว

19. ต้องมีความร่วมมือและการแข่งขัน

20. ประหยัดเพื่ออนาคต

21. มีความซื่อสัตย์

ซึ่งนอกจากหน่วยงานราชการแล้ว สถาบันการศึกษาอย่างสถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ไว จามามาน, 2544) ก็ให้ความสนใจศึกษาลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างและพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการ โดยจากการศึกษากับผู้ประกอบการกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ผู้ค้าปลีก ค้าส่ง นำเข้าและส่งออก รวมไปถึงผู้ผลิตชิ้นส่วน พบว่า ลักษณะของเจ้าของกิจการที่ประสบความสำเร็จ คือ มีแนวโน้มที่จะพึ่งตนเอง ใฝ่ฝันสูง ชอบให้วิจารณ์ มีความอดทน ชอบแข่งขันกับตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง เรียนรู้จากความล้มเหลว มักจะทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สำเร็จเสมอ

จากคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จที่ได้มีการศึกษาทั้งในต่างประเทศ และในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีการจำแนกคุณลักษณะผู้ประกอบการไว้จำนวนมากกว่า 10 คุณลักษณะ โดยจะเห็นว่ามีความสำคัญที่น่าสนใจในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยส่วนใหญ่ต่างนำมาเป็นคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ คือ คุณลักษณะทางจิตวิทยา ซึ่งผู้ที่ให้ความสนใจศึกษาลักษณะทางจิตวิทยาของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะ คือ ดร.ไมเคิล เฟรเซอร์ (Frese, 2000) โดย ดร.เฟรเซอร์เรียกคุณลักษณะผู้ประกอบการว่า บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ หรือ Entrepreneurial orientation อันประกอบไปด้วย 6 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) หมายถึง ความสามารถและความตั้งใจ ที่จะนำตนเองไปสู่โอกาส สามารถทำงานได้ด้วยตนเอง และสามารถตัดสินใจได้ในภาวะที่บีบบังคับ

2. ลักษณะความมีนวัตกรรม (Innovativeness) หมายถึง การมีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับสินค้าใหม่ๆ การบริการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ

3. ลักษณะความกล้าเสี่ยง (Risk taking) หมายถึง การกล้าเสี่ยง สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การกล้าเสี่ยงต่อสิ่งที่ไม่รู้ การกล้าใช้ทรัพยากรเงินจำนวนมากสำหรับการก่อตั้งธุรกิจ และการกล้ากู้ยืมจำนวนมาก

4. ลักษณะความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive aggressiveness) หมายถึง คุณลักษณะที่ทำให้คู่แข่งยากที่จะเข้ามาในตลาดเดียวกัน ผู้ประกอบการที่มีลักษณะก้าวร้าวจะพยายามก้าวล้ำหน้า และทำการต่างๆ ให้เหนือกว่าคู่แข่งในตลาด

5. ลักษณะความสม่ำเสมอและใฝ่ใจในการเรียนรู้ (Stability and learning orientation) หมายถึง ลักษณะที่มีความมั่นคง ไม่หวั่นไหวกับสถานการณ์ และนำข้อบกพร่อง มาเป็นประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้ในอนาคต

6. ลักษณะความใฝ่ใจในความสำเร็จ (Achievement orientation) หมายถึง ลักษณะที่ผู้ประกอบการค้นหาหนทาง หรือเน้นหนทางไปสู่ความสำเร็จ เป็นผู้ที่ชอบงานที่มีความท้าทาย และมีแรงจูงใจที่จะทำงานนั้นๆ ให้ดีกว่าเดิม และประสบความสำเร็จ

เนื่องจากผู้วิจัยมีความสนใจศึกษา คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ในมุมมองด้านจิตวิทยา ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงทำการศึกษาวิจัย ตามแนวคิดบุคลิกการเป็นผู้ประกอบการของ ดร.เฟรเซอร์ ซึ่งได้รวบรวมบุคลิกการเป็นผู้ประกอบการในแนวทางจิตวิทยาที่สำคัญไว้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับนิยามของผู้ประกอบการที่ใช้ในการศึกษานี้ ด้วยเช่นเดียวกัน

3. ภูมิความรู้ความชำนาญ (Human capital)

แวดวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน ได้หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาภูมิทุนมนุษย์ (Human Capital) มากขึ้นเป็นลำดับ โดยทุนมนุษย์ได้ถูกยกให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ เนื่องจากทุนมนุษย์ถือเป็นทรัพยากรสำคัญอันหนึ่งในกระบวนการผลิต เชกเช่นเดียวกับ จำนวนแรงงาน ที่ดิน เงินทุน และทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ แต่ทุนมนุษย์มีข้อได้เปรียบปัจจัยการผลิตชนิดอื่นที่สามารถถูกสะสมได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด นอกจากนั้นการสะสมทุนมนุษย์ไม่มีค่าเสื่อม แต่จะยิ่งเอื้อต่อการสะสมทุนมนุษย์ให้มีมากขึ้นไปอีกในอนาคต (ภาวีน ศิริประภาณุกุล, 2547, น.2) ซึ่ง ธงชัย สันติวงษ์ (2546, น.105) ได้จำแนกทรัพยากรที่สำคัญในการประกอบธุรกิจไว้ 3 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบของ (Physical capital resources) ซึ่งหมายถึง ทรัพยากรที่เป็นสิ่งของเครื่องจักร อุปกรณ์ต่างๆ โรงงาน รวมถึงเงินทุนขององค์กรด้วย
2. ทรัพยากรที่เป็นทุนองค์กร (Organizational capital resources) ประกอบด้วย โครงสร้างและระบบงานต่างๆ ที่มีไว้ใช้ทำงานและเพื่อการควบคุมทั้งหลาย
3. ทรัพยากรที่เป็นทุนมนุษย์ (Human capital resources) ซึ่งประกอบด้วย ทักษะต่างๆ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดและรอบรู้ของพนักงาน

จะเห็นได้ว่าทุนมนุษย์นั้น มีความสำคัญยิ่งอันหนึ่งต่อการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ที่ต้องการหาองค์ประกอบที่ทำให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ จึงให้ความสนใจในการศึกษา ทุนมนุษย์ หรือ Human Capital ของผู้ประกอบการ ด้วยเช่นกัน โดยนิยามของ Human capital คือ การสะสมของความรู้และความชำนาญ ซึ่งผู้ริเริ่มก่อการธุรกิจพยายามใช้ในการจัดการกับงานต่างๆ ของตน (Frese, 2000, p.25)

3.1 องค์ประกอบของทุนมนุษย์

ดาเวนพอร์ต (2543, น.32 – 39) ได้แยกองค์ประกอบของภูมิความรู้ความชำนาญ ออกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก คือ

1. ความสามารถ (Ability) หมายถึง ความชำนาญในชุดของกิจกรรม หรืองานรูปแบบใด ความสามารถจะประกอบด้วยส่วนประกอบย่อยอีก 3 ส่วน คือ

- ความรู้ (Knowledge) เปี่ยมด้วยความรู้ในข้อเท็จจริงที่จำเป็นสำหรับทำงานหนึ่งๆ ความรู้นี้มีลักษณะกว้างขวางกว่าทักษะ เพราะความรู้บ่งบอกถึงขอบเขตสติปัญญาภายในงาน หรือภารกิจที่บุคคลหนึ่งกระทำอยู่
- ทักษะ (Skill) หมายถึง ความคล่องแคล่ว รู้จักขั้นตอนและวิธีการสำหรับปฏิบัติภารกิจใดภารกิจหนึ่งให้ลุล่วงได้เป็นอย่างดี ทักษะนี้มีตั้งแต่ความแข็งแรงทางกายภาพ ไปจนถึงความปราดเปรียวคล่องแคล่วกับการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง
- ความสามารถเฉพาะตัวหรือพรสวรรค์ (Talent) เป็นคุณสมบัติสำหรับทำงานใดงานหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด ติดตัวมาแต่กำเนิด จากนั้นฝึกฝนตนเองจนคล่องแคล่วชำนาญ คำว่าพรสวรรค์นี้ มีความหมายคร่าวได้ว่าความสามารถตามธรรมชาตินั่นเอง

2. พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง ลักษณะการแสดงออกที่มีส่วนต่อความสำเร็จของงานที่สังเกตได้ พฤติกรรมรวมเอาการตอบสนองที่มีมาแต่เดิม และที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาใหม่ ที่คนคนหนึ่งจะแสดงกับสถานการณ์ ตลอดจนปัจจัยกระตุ้นเชิงสถานการณ์ต่างๆ

3. ความพยายาม (Effort) คือ การนำเอาทรัพยากรทางกายและความคิดไปใช้ด้วยความมีสติ เพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะบางอย่าง ความพยายามเป็นหัวใจของจรรยาบรรณในการทำงาน เป็นหลักสำคัญที่แม้คนจะมีความสามารถหรือพรสวรรค์เพียงน้อยนิด ก็ยังเป็นสิ่งที่ให้อภัยได้ แต่ต้องไม่ใช่ความพยายามแบบครึ่งๆ กลางๆ ความพยายามจะเป็นตัวกระตุ้นผลักดันให้เกิดทักษะ ความรู้ และความสามารถเฉพาะตัว ตลอดจนพฤติกรรมที่ได้รับการควบคุม หากปราศจาก

ความพยายาม ก็เปรียบเสมือนรถจักรที่ไม่มีหัวรถจักร รถที่เปี่ยมไปด้วยความสามารถต่างๆ ที่ได้ แต่อยู่บนรางเคลื่อนไปไม่ได้

4. เวลา (Time) หมายถึงปัจจัยด้านลำดับเวลาของการลงทุนในทุนมนุษย์ ซึ่งอาจเป็นระยะเวลาหลายๆ ชั่วโมงต่อวัน หลายปีในงานอาชีพ หรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น เวลาเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่สุดภายใต้การควบคุมของบุคคล คนทำงานที่มีความสามารถเฉพาะตัว ทักษะ มีความรอบรู้และทุ่มเทมากที่สุด จะไม่สามารถสร้างผลงานใดๆ ออกมาได้ หากปราศจากการลงทุนด้านเวลาในงานนั้นๆ

จากองค์ประกอบทั้ง 4 สามารถเขียนเป็นสมการว่าด้วยทุนมนุษย์ ได้ดังนี้

$$\text{การลงทุนในทุนมนุษย์ทั้งหมด} = (\text{ความสามารถ} + \text{พฤติกรรม}) \times \text{ความพยายาม} \times \text{เวลา}$$

3.2 วิธีการวัดทุนมนุษย์

สำหรับการวัดในเรื่องของทุนมนุษย์นั้น อภิพัฒน์ วังอุดม (2544, น.6 - 10) ได้เสนอวิธีการในการวัดทุนมนุษย์ (Human capital) มีด้วยกัน 3 แนวทาง คือ

1. Prospective approach คือ การคาดการณ์คุณค่าที่เป็นตัวเงินของบุคคล โดยการคำนวณด้วยผลตอบแทนคาดหวังที่จะได้รับและค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
2. Retrospective approach คือ การแบ่งบุคคลออกเป็น 3 ประเภท (ระดับสูง, กลาง และต่ำ) ตามต้นทุนที่ใช้ไปในอดีตกับบุคคลเหล่านี้ โดย บุคคลในระดับสูงจะมีต้นทุนสูงที่สุด และระดับต่ำจะมีต้นทุนต่ำที่สุด และต้นทุนของแต่ละคนจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละปีจนกว่าจะอายุ 25 ปี เนื่องจากบุคคลจะมีศักยภาพสูงสุดเมื่ออายุ 26 ปี
3. Cost-Based approach วิธีการนี้เป็นการพิจารณาจากต้นทุนที่ได้ใส่เข้าไปของแต่ละคน โดยการคำนวณจากคุณค่าของการลงทุนในการศึกษา, การฝึกอบรมโดยทั่วไป, สุขภาพ และความปลอดภัย

นักวิจัยที่ให้ความสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาเรื่อง Human capital อีกท่านหนึ่ง คือ ดร. เฟรเซอร์ (Frese, 2000, p.25) ซึ่งในภาษาไทยจะใช้คำว่า ภูมิความรู้ความชำนาญ ดร. เฟรเซอร์ มีแนวคิดเกี่ยวกับการวัดภูมิความรู้ความชำนาญ ว่าส่วนใหญ่เป็นการชี้วัดทางอ้อม การวัดค่าภูมิความรู้ความชำนาญแบบดั้งเดิมจะทำโดยการดูจากระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนในโรงเรียน หรือในสถานศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน การทำงานอุตสาหกรรมเฉพาะด้าน และการเป็น

ผู้นำ นอกจากนี้ การที่เคยทำกิจกรรมส่วนตัว หรือการที่บ้านมีกิจการก็ใช้เป็นตัวชี้วัดผู้ริเริ่มก่อนการธุรกิจได้โดยทางอ้อม ภูมิความรู้ความชำนาญมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของผู้ริเริ่มก่อนการธุรกิจพอสมควร ถึงแม้จะไม่สูงมาก อีกประการหนึ่ง คือ พวกลูกหลานของครอบครัวหรือตระกูลที่มีกิจการส่วนตัวจะมีตัวอย่างที่ดีใจการเป็นผู้ริเริ่มกิจการ ส่งผลให้มีความต้องการที่จะเป็นเจ้าของกิจการเอง และเป็นผู้รู้ถึงความหมายของการเป็นผู้ริเริ่มก่อนการธุรกิจได้ดี รวมไปถึงการที่บุคคลเหล่านี้อาจจะได้รับความช่วยเหลือทางครอบครัว ทำให้ธุรกิจตั้งตัวได้เร็ว ดังนั้นการวัดภูมิความรู้ความชำนาญตามแนวคิดของ ดร.เฟรเซอร์นี่ จะวัด 3 องค์ประกอบด้วยกัน คือ ประวัติการศึกษา, ความชำนาญในวิชาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งการวัดตามวิธีของ ดร.เฟรเซอร์ นั้นครอบคลุมองค์ประกอบของทุนมนุษย์ในส่วนของความสามารถ (Ability) ที่ได้กล่าวไปแล้วใน 3.1 ได้ครอบคลุมทั้งในส่วนของความรู้ (Knowledge) และ ทักษะ (Skill) ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ จึงเลือกใช้การวัดทุนมนุษย์ตามวิธีการของ ดร.เฟรเซอร์

4. ความสำเร็จของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial success)

4.1 ความหมายและการวัดความสำเร็จของผู้ประกอบการ

ในทุกองค์การธุรกิจ วัตถุประสงค์หลักสำคัญอันหนึ่ง คือ การนำธุรกิจนั้นๆ ไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งมุมมองเกี่ยวกับความสำเร็จของผู้ประกอบการนั้น ก็แตกต่างกันไปตามการพิจารณาของนักวิชาการแต่ละท่าน ซึ่งจากการรวบรวมเกี่ยวกับเรื่องของความสำเร็จ พบว่า โฟเลย์และกรีน (Foley and Green, 1989, pp.1-2) กล่าวถึงวิธีการในการวัดความสำเร็จในการทำธุรกิจ โดย ดูจากการเติบโตของธุรกิจหรือจากผลกำไรของธุรกิจ ในบางธุรกิจอาจใช้วิธีกำหนดเป้าหมายและวัดการประสบความสำเร็จโดยการเทียบผลงานกับเป้าหมายที่กำหนด ผู้ประกอบการบางคนที่ทำกิจการเกี่ยวกับงานศิลปกรรม อาจพิจารณาความสำเร็จของตนจากความพึงพอใจในงาน หรือผู้ประกอบการบางคนอาจพิจารณาความสำเร็จของตนจากความสำเร็จในการคิดค้นหรือออกผลิตภัณฑ์ใหม่ การที่เกณฑ์การพิจารณาความสำเร็จของธุรกิจมีหลากหลายนี้ ผู้ประกอบการที่มองว่าตนเองประสบความสำเร็จอาจถูกมองว่าไม่ประสบความสำเร็จในสายตาของบุคคลอื่น นิตย สัมมาพันธ์ (2542, น.10-21) ได้ให้แนวคิดในการวัดความสำเร็จของธุรกิจไว้ดังนี้

1. พิจารณาจากผลิตภาพ (Productivity) หมายถึง อัตราส่วนระหว่างผลงาน (Outputs) ขององค์กรในรูปของสินค้าและบริการต่อจำนวนปัจจัย (Inputs) ที่ใช้ในความหมายนี้ สามารถเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\text{ผลิตภาพ} = \frac{\text{ผลงาน (Outputs)}}{\text{ปัจจัย (Inputs)}}$$

ซึ่งทำให้ผลิตภาพมีความหมายเดียวกันกับประสิทธิภาพ คือ ความสามารถที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่ออกมาใช้ได้อย่างดีที่สุดในการพยายามที่จะบรรลุเป้าหมาย

2. พิจารณาจากกำไร (Profit) ซึ่งการใช้จ่ายเป็นเกณฑ์ในการวัดนี้มักจะเป็นเรื่องระยะสั้นอย่างมากคือ 1 ปี และเมื่อรู้ว่ามีกำไรมากหรือน้อยก็เป็นเรื่องในอดีตไปแล้ว ดังนั้น จึงมีการกล่าวถึงกำไรสูงสุด (Profit Maximization) หมายถึง การทำกำไรสูงสุด โดยพิจารณาระยะเวลาประกอบเป็นกำไรสูงสุดระยะยาว (Long-term profit maximization)

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดในการวัดความสำเร็จของนิยมนั้น มุ่งเน้นแต่เพียงเรื่องของผลงาน และกำไร ซึ่งเป็นแต่เพียงผลลัพธ์ของการผลิตหรือการให้บริการเท่านั้น ซึ่งยังขาดในส่วนของผลทางจิตวิทยา คือ ความพึงพอใจของผู้ประกอบการ ที่เป็นส่วนสำคัญของการประกอบกิจการของผู้ประกอบการ ตามนิยามของผู้ประกอบการที่ได้ให้ไว้ก่อนหน้า ซึ่งมีนักวิจัยที่สนใจศึกษา ความสำเร็จของผู้ประกอบการ คือ ดร. ไมเคิล เฟรเซอร์ (Frese, 2000, p.149-155) ได้ศึกษาผู้ประกอบการขนาดย่อมในประเทศแซมเบีย ยูการดา ออฟริกาใต้ และซิมบับเว โดยมีแนวคิดที่ว่า ความสำเร็จของผู้ประกอบการนั้น จะต้องวัดในองค์ประกอบต่างๆ คือ

1. แนวโน้มของกำไร
2. แนวโน้มของจำนวนลูกค้า
3. แนวโน้มของยอดขาย
4. แนวโน้มของธุรกิจโดยรวม
5. ความพึงพอใจในความสำเร็จ
6. ความพึงพอใจในฐานะเจ้าของกิจการ
7. ความพึงพอใจในรายได้
8. จำนวนพนักงานในปัจจุบัน
9. มูลค่าของเครื่องจักรและอุปกรณ์หากมีการขายกิจการ
10. การประเมินโดยผู้สัมภาษณ์

วิธีการวัดความสำเร็จของผู้ประกอบการของ ดร.เฟรเซอร์ นั้น ประกอบได้ด้วย 4 วิธีดังต่อไปนี้

1. ให้ผู้ประกอบการประเมินความสำเร็จของตนเอง
2. ทำการวัดทางเศรษฐกิจ โดยการพิจารณาข้อมูลทางธุรกิจ ได้แก่ การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนลูกค้า ผลกำไร และยอดขายในช่วง 1 หรือ 2 ปี ที่ผ่านมา
3. ใช้แบบสอบถามด้วยภาพของ บรูเดอร์ล เพรสเซนดอร์ฟเฟอร์ และซิกเกลอร์ (1992) ที่ใช้วัดความพึงพอใจในด้านต่างๆ ในการประกอบกิจการของผู้ประกอบการ
4. ให้ผู้สัมภาษณ์ทำการประเมินผลสำเร็จ โดยรวมของผู้ประกอบการโดยให้คะแนนที่แบ่งเป็น 5 ระดับย่อย (ในอาฟริกาใต้ ใช้การแบ่งคะแนนเป็น 2 ระดับ)

ดร.เฟรเซอร์ชี้ว่าการวัดความสำเร็จด้วยการประเมินผลสำเร็จโดยรวมให้ผลการวัดที่เป็นประโยชน์ เนื่องจากผลการวัดที่ได้เป็นอิสระจากความคิดเห็นของผู้ประกอบการเอง แม้ว่าการวัดทางเศรษฐกิจจะให้ผลการวัดที่น่าจะเป็นรูปธรรมมากกว่า แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้าง เช่นเมื่อต้องการข้อมูลทางธุรกิจย้อนหลัง 2 หรือ 3 หรือ 5 ปี แต่ปรากฏว่าธุรกิจหรือองค์กรเพิ่งก่อตั้งมาเพียง 1 หรือ 2 ปี เท่านั้น ทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่สมบูรณ์และไม่สามารถนำข้อมูลขององค์กรนี้มาใช้ในการวิเคราะห์ได้

ซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวคิดในการศึกษาความสำเร็จในการประกอบกิจการของ ดร.เฟรเซอร์ นั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความสำเร็จในรูปของตัวเงิน คือ ผลผลิตและกำไรเท่านั้น แต่ ดร.เฟรเซอร์ยังมองในส่วนของความสำเร็จที่ถูกประเมินโดยตัวผู้ประกอบการเอง ความสำเร็จจากการประเมินของผู้อื่น ซึ่งในการวัดก็ใช้วิธีการวัดที่มีความหลากหลาย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้แสดงถึงความสำเร็จของผู้ประกอบการที่เป็นจริง

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับความสำเร็จในการประกอบกิจการของผู้ประกอบการ ตามแนวความคิดของ ดร.เฟรเซอร์มาเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อให้การศึกษามีความครอบคลุมมากที่สุด

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของผู้ประกอบการ

ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค

จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า มีผู้ที่ให้ความสนใจศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์ของความสำเร็จของผู้ประกอบการกับความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) มีน้อยมาก

ซึ่งผู้วิจัยสามารถพบเพียงการวิจัยเดียว คือ การวิจัยของ ริยันตี (Benedicta Prihatin Dwi Riyanti, online, 2006) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการขนาดย่อมในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งปัจจัยที่เขาสงเกตใจศึกษาได้แก่ อายุ, ประสบการณ์, การศึกษา, พฤติกรรมในการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ (Innovative Behavior) ซึ่งประกอบด้วย บุคลิกภาพและ AQ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองการทำนายความสำเร็จนั้น มีเพียงอายุและพฤติกรรมในการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ในบางมิติเท่านั้นที่ใช้ทำนายความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมชาวอินโดนีเซีย

แต่ถึงกระนั้นจากการรวบรวมงานวิจัยเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่าง AQ และผลการปฏิบัติงาน จาก Peak Learning Website (www.peaklearning.com) ของสตอลท์ ได้แสดงผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่าง AQ และผลการปฏิบัติงานไว้หลายชิ้นด้วยกัน เช่น การศึกษากับนักบัญชีอาวุโสและผู้จัดการฝ่ายขายในสหรัฐอเมริกา พบว่า AQ เป็นตัวทำนายผลการปฏิบัติงานและความยืดหยุ่นในการขาย นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาพนักงานของบริษัทดีแอนด์ที พบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่าง AQ กับการเลื่อนตำแหน่งตามผลการปฏิบัติงานของพนักงาน ในการศึกษาที่บริษัท ดีซีเอส ของอเมริกา พบว่า AQ เป็นตัวทำนายผลการปฏิบัติงานของพนักงาน

นอกจากนั้นจากการวิจัยเรื่องความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของพนักงานขายของพนักงานบริษัทฟูจิซีร็อกซ์ในเขตกรุงเทพมหานคร ของวันวิสาข์ ฤทธิธาดา พบว่าความสัมพันธ์ทางบวกระหว่าง AQ และความสำเร็จในอาชีพโดยรวม นอกจากนี้ยังพบว่า AQ สามารถทำนายความสำเร็จในอาชีพของพนักงานได้อีกด้วย

อีกทั้งยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่า AQ นั้นมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จทางด้านการศึกษาของบุคคล เช่นงานของ วิลเลียม (Williams, online, 2003) ที่พบว่า ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบรรยากาศของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ และความสัมพันธ์ทางการศึกษาของนักเรียน

จากผลการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่า AQ นั้นเป็นมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จและผลการปฏิบัติงานของบุคคล ซึ่งสำหรับผู้ประกอบการแล้ว ความสำเร็จของผู้ประกอบการก็คือความสำเร็จในการประกอบธุรกิจนั่นเอง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า AQ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความความสำเร็จของผู้ประกอบการ

บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ

จากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างบุคลิกการเป็นผู้ประกอบการและความสำเร็จของผู้ประกอบการพบว่า มีงานวิจัยหลายงานด้วยกันที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของทั้ง

สองตัวที่มีต่อกัน ได้แก่ “การศึกษาลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ : แบบจำลองทางจิตวิทยาของความสำเร็จของเจ้าของธุรกิจขนาดย่อมในอเมริกาใต้” ของ เควาส์, เฟรเซอร์ และไฟรดริช (Krauss, Frese and Friedrich, online, 2006) พบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ ในด้านลักษณะความกล้าเสี่ยง และลักษณะความใส่ใจในความสำเร็จ รวมไปถึงลักษณะการเป็นผู้ประกอบการโดยรวม มีความสัมพันธ์กับผลประกอบการของธุรกิจ

เฟรเซอร์, แบรินจ์ และฮอร์น (Frese, Brantjes and Hoom, 2002, p.259-282) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจขนาดย่อมในนามิเบีย พบว่าลักษณะการเป็นผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จของธุรกิจทั้งในมุมมองของการวัดความสำเร็จโดยตัวผู้ถูกวิจัย, ขนาดของธุรกิจและความสำเร็จในอัตราการเติบโต

อุช, ราช, โรทฟูบ และเฟรเซอร์ (Utsch, Rauch, Rothfuß and Frese, 1999, 31-42) ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผู้จัดการและผู้ประกอบการในประเทศเยอรมันนีตะวันตก พบว่า ลักษณะการเป็นผู้ประกอบการในด้าน ความเป็นตัวของตัวเอง, ลักษณะความมีนวัตกรรม, ความก้าวร้าวในการแข่งขัน และความใส่ใจในความสำเร็จ ของกลุ่มทั้งสองมีความแตกต่างกันโดยผู้ประกอบการจะมีลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านต่างๆ ที่กล่าวมามากกว่าผู้จัดการ

โก๊ะ (Hian Chye Koh, 1996, p.12-25) ศึกษาความแตกต่างของลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการในฮ่องกง พบว่า ลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านความกล้าเสี่ยงและความมีนวัตกรรม ของทั้งสองกลุ่มนั้นมีความแตกต่างกัน โดยผู้ที่เป็นผู้ประกอบการจะมีลักษณะการเป็นผู้ประกอบการด้านดังกล่าวมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการ

บาม (Baum, online, 2006) ใช้เวลาศึกษาการเติบโตของกิจการซึ่งได้รับผลกระทบมาจากลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้ประกอบการ โดยเขาพบว่า การตระหนักรู้ในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) นั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเติบโตของธุรกิจ

แคร์ด (Sally P. Caird, 1993, p. 11-20) ทำการทดสอบผู้ประกอบการโดยใช้ Edward Personal Preference Schedule (EPPS) พบว่า ผู้ประกอบการมีลักษณะความเป็นตัวของตัวเองสูง และลักษณะด้านนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเริ่มต้นธุรกิจ

ไมเนอร์ แบริคเคอร์ และสมิท (Miner, Bracker and Smith, 1989) ศึกษาความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตขององค์กรกับกลุ่มผู้ประกอบการจำนวน 118 คน พบว่า การมีนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตขององค์กรในด้านการจ้างงาน

บอยด์ (Begley and Boyd, 1987) ทำการวิจัยพบว่า ความกล้าเสี่ยงสามารถทำนายความสำเร็จได้ โดยผู้ประกอบการที่มีความกล้าเสี่ยงน้อยเกินไป จะไม่สามารถตัดสินใจทำอะไรได้ ในขณะที่ถ้ามีความกล้าเสี่ยงสูงก็จะมีโอกาสประสบความสำเร็จล้มเหลว ดังนั้น ความเสี่ยงระดับปานกลางจึงเป็นสิ่งที่ทำนายความสำเร็จได้

จากการศึกษาของแซลลี่ พี คาร์ด (Sally P. Caird, 1993) ที่ทำการวัดบุคลิกภาพผู้ประกอบการโดยใช้ Honey and Mumford Measure of Learning Style พบว่า ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ และเติบโตในกิจการขนาดเล็ก ส่วนมากมีการเรียนรู้จากการกระทำและทดลองปฏิบัติมากกว่าเรียนรู้จากทฤษฎี

เฟรเซอร์ (Frese, online, 2000) ที่ทำการศึกษาลักษณะผู้ประกอบการในธุรกิจขนาดย่อมของประเทศอัฟริกา พบว่า ลักษณะความใฝ่ใจในการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จ และยังพบอีกว่า การเรียนรู้จากการกระทำผิด หรือสิ่งที่ผิดพลาด มีความสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในธุรกิจ

อาทิศย์ วุฒิศะโร (2543, น. 27) ได้อธิบายไว้ว่า ลักษณะอีกประการหนึ่งของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความอิสระและพึ่งตนเองได้ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนและแสดงออกด้วยความมั่นใจ ทะเยอทะยาน และรักการแข่งขัน

ชลเย็น หงษ์ไพศาลวิวัฒน์ (2539) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของธุรกิจขนาดย่อม พบว่า ความคิดเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเจริญเติบโตขององค์กรทั้ง 3 ด้าน คือ ยอดขาย จำนวนพนักงาน และผลประกอบการกำไร-ขาดทุน ตามลำดับ และเป็นตัวแปรเพียงตัวเดียวที่สามารถพยากรณ์การเจริญเติบโตขององค์กรทั้ง 3 ด้านได้

วรรณภา ฉายาวัดชนะ (2544) พบว่าบุคลิกการเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมในอุตสาหกรรมแม่พิมพ์โลหะและพลาสติกในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ด้านความมั่นคงและความใฝ่ใจในการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ

ปราโมทย์ เจนการ (2523) ทำการศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้ประกอบการและลูกจ้าง พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการมีคุณลักษณะคิดค้นประดิษฐ์, ความกล้าเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มลูกจ้าง และแรงจูงใจใฝ่สำคัญมากกว่ากลุ่มลูกจ้าง

ดังนั้นจากการรวบรวมผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ดังนี้ว่าลักษณะการเป็นผู้ประกอบการในทุกด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จของผู้ประกอบการ

ภูมิความรู้ความชำนาญ

เฟรเซอร์, เคราส์ และฟรีดริช (Frese, Krauss and Freidrich, 2000, pp.104-130) ทำการศึกษาผู้ประกอบการขนาดย่อมในประเทศซิมบับเว และพบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จ โดยกลุ่มผู้ประกอบการที่มีศึกษาระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย (เมื่ออายุการศึกษามากกว่า 13 ปี) จะประสบความสำเร็จมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่า

เรอช, เฟรเซอร์ และอุช (Rauch, Frese and Utsch, 2005, p.681-698) ศึกษาผลของภูมิความรู้ความชำนาญที่มีต่อการเติบโตในการจ้างงานของธุรกิจขนาดย่อม พบว่า ภูมิความรู้ความชำนาญของเจ้าของกิจการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเติบโตในการจ้างงาน

บรูม และลอนเกนเนคเกอ (Broom and Longenecke, 1971, p.103-108) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ มีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพตามอาชีพของบิดา ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีอิทธิพลต่อความเป็นผู้ประกอบการ โดยความสัมพันธ์ในครอบครัวจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะประกอบอาชีพด้วยตนเองมากกว่าการเป็นพนักงานที่ได้รับข้อเสนอต่างๆ จากบริษัท สำหรับความล้มเหลวของธุรกิจขนาดย่อมนั้น สาเหตุหนึ่งมาจากผู้ประกอบการขาดการศึกษาที่เพียงพอและการขาดประสบการณ์ในสายธุรกิจที่ดำเนินอยู่ การศึกษาระดับมัธยมอย่างน้อยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจบางประเภท เช่น ช่างซ่อมรองเท้าอาจจะไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาและประสบการณ์สูงมากนัก ดังนั้นความจำเป็นทางการศึกษาและจำนวนประสบการณ์ที่ต้องการจะขึ้นอยู่กับประเภทหรือธรรมชาติของธุรกิจที่ดำเนินอยู่

มาร์แชลและโอลิเวอร์ (Marshall and Oliver, 2005) ศึกษาลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของผู้ประกอบการจำนวน 65 คนในดินเดียน่า สหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญามีความสัมพันธ์กับกระบวนการในการเริ่มต้นกิจการของกลุ่มตัวอย่าง

ฮาราดะ (Harada, online, 2006) ศึกษาธุรกิจใหม่ในประเทศญี่ปุ่น พบว่า ประสบการณ์ก่อนเริ่มต้นทำธุรกิจของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จ ในขณะที่ลักษณะส่วนบุคคลอย่างเพศ ไม่มีความสัมพันธ์แต่อย่างใด

บาม (Baum, online, 2006) ใช้เวลาศึกษาการเติบโตของกิจการซึ่งได้รับผลกระทบมาจากลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้ประกอบการ โดยเขาพบว่า ความสามารถ (Competency) ซึ่งประกอบด้วยการตระหนักรู้ถึงโอกาส และความรู้และทักษะในงาน นั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเติบโตของธุรกิจ

บอร์แลนด์ (C.M. Borland, 1975) พบว่าพื้นฐานทางครอบครัว โดยเฉพาะอาชีพของบิดามารดานั้นมีอิทธิพลมากที่ผลักดันให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีความคิดที่จะก่อตั้งบริษัทเป็นของตนเองในอนาคต

แสง สงวนเรือง (2520, น.139) พบว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผลิตขนาดย่อมและขนาดกลางของไทยแจ้งว่าการดำเนินงานของตนเป็นผลจากการมีความรู้ในกิจการนั้นๆ อยู่ก่อนแล้ว นอกจากนี้ยังสนับสนุนในเรื่องการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพ โดยชี้ให้เห็นว่า เป็นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินอาชีพประกอบการ

วรรณภา ฉายาวัดมนะ (2544) ศึกษาผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมในอุตสาหกรรมแม่พิมพ์โลหะและพลาสติกในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบว่าภูมิความรู้ความชำนาญในด้านประสบการณ์ในการบริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ

ดังนั้นจากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ภูมิความรู้ความชำนาญมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของผู้ประกอบการ โดย ประสบการณ์ในการบริหารและความชำนาญในงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับกับความสำเร็จ แต่จำนวนปีในการศึกษาพบว่าจากผลการวิจัยที่รวบรวมมามีทั้งที่มีความสัมพันธ์ทางบวกและทางลบกับความสำเร็จของผู้ประกอบการ

จากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด อาจสรุปได้ว่า ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ และภูมิความรู้ความชำนาญ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบกิจการของผู้ประกอบการ ดังนั้นจากความสนใจในความสำเร็จในการประกอบกิจการของผู้ประกอบการ ทำให้การวิจัยในครั้งนี้จะทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น แต่จะดำเนินการวิจัยในบริบทของธุรกิจที่แตกต่างออกไป

5. ธุรกิจท่องเที่ยวประเภทที่พัก

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยได้ถึงปีละกว่า 3 แสนล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 5.2 ของมูลค่า GDP (โสภณ จำนงรัศมี และ วรณิยา เอมะศิริ, 2543, น.22) ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และได้

กำหนดให้มีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่ ฉบับที่ 4 เป็นต้นมาจนถึง ฉบับปัจจุบัน (“การศึกษาและรายงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว”, online, 2549)

5.1 ความหมายของธุรกิจท่องเที่ยว

สำหรับคำว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยว นั้น มีความหมายว่า ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่จัดให้มีหรือให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร โดยมีค่าตอบแทน และหมายรวมถึง (“การศึกษาและรายงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว”, online, 2549)

1. ธุรกิจนำเที่ยว
2. ธุรกิจโรงแรมนักท่องเที่ยว
3. ธุรกิจภัตตาคาร สถานบริการ และสถานที่ตากอากาศสำหรับนักท่องเที่ยว
4. ธุรกิจการขายของที่ระลึกหรือสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว
5. ธุรกิจการกีฬาสำหรับนักท่องเที่ยว
6. การดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดง งานออกร้าน โฆษณาเผยแพร่ หรือการดำเนินงานอื่นใด โดยมีความมุ่งหมายเพื่อชักนำหรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้นิยามหรือให้ความหมายของคำว่า “ทรัพยากรการท่องเที่ยว” ว่า หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ และได้อธิบายความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยแยกตามลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยวไว้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทธรรมชาติ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกชาติ ทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น
2. ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนา หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา ได้แก่ โบราณสถาน แหล่งซากดึกดำบรรพ์ อุทยานประวัติศาสตร์ วัด ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ ศาสนาสถาน กำแพงเมือง คูเมืองอนุสาวรีย์ เป็นต้น
3. ประเภทศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้น หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวในลักษณะของวัฒนธรรม ประเพณี และความเป็นอยู่ วิธีการดำรงชีวิต และกิจกรรมงาน

ประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรม สภาพชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ไร่ / สวน พืช ผัก ผลไม้ งานที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีทุกชนิดที่จัดขึ้น และสถานที่จัดแสดงทางวัฒนธรรม ของเอกชน เป็นต้น

โดยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่อง ธุรกิจที่พิกัดถือว่าเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญมาก เนื่องจาก จากค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่นักท่องเที่ยวใช้ไปในประเทศ ค่าที่พัก ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่มาก เป็นอันดับ 2 คือร้อยละ 27.3 ในปี 2541 และร้อยละ 24.5 ในปี 2542 รองเพียงค่าใช้จ่ายในการซื้อ สินค้าที่ระลึกเท่านั้น (จรรยา เปรมศิลป์, 2543, น.41) ซึ่งแสดงในตารางที่ 3.1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1

แสดงสัดส่วนการใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายในแต่ละประเภท

ประเภท	ปี 2541		ปี 2542	
	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/ คน/ วัน)	สัดส่วน (%)	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/ คน/ วัน)	สัดส่วน (%)
ค่าซื้อสินค้าที่ระลึก	1,077.51	29.0	1,286.40	34.7
ค่าที่พัก	1,013.08	27.3	907.41	24.5
ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	594.87	16.0	572.94	15.5
ค่าใช้จ่ายเพื่อการบันเทิง	411.81	11.1	394.25	10.6
ค่าเดินทางในประเทศ	274.89	7.4	241.49	6.5
ค่าบริการท่องเที่ยว	155.40	4.2	156.85	4.3
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	185.37	5.0	145.20	3.9
รวม	3,712.93	100.0	3,704.54	100.0

ที่มา : จรรยา เปรมศิลป์ (2443, น.41)

5.2 สถานการณ์ท่องเที่ยวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปัจจุบัน

จากรายงานเศรษฐกิจและการเงินปี 2548 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2549, น.2.3.1 – 2.3.2) ในส่วนของภาคการท่องเที่ยวและโรงแรมของธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานว่า ธุรกิจการท่องเที่ยวและโรงแรม ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ภัยธรรมชาติใน 6 จังหวัดชายฝั่ง

ทะเลอันดามันที่เกิดขึ้นในช่วงปลายปี 2547 ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว กอปรกับได้รับปัจจัยลบจากสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยืดเยื้อ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในปี 2548 ปรับตัวลดลง โดยเฉพาะในช่วงไตรมาสแรกที่ลดลงถึงร้อยละ 10.1 จากระยะเดียวกันของปีก่อน อย่างไรก็ตาม ภาวการณ์ท่องเที่ยวโดยรวมได้เริ่มปรับดีขึ้นเป็นลำดับตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 เป็นต้นมา

สำหรับการท่องเที่ยวในภาคใต้ค่อนข้างซบเซาและฟื้นตัวอย่างช้าๆ ทั้งนี้ เนื่องจากได้รับปัจจัยลบในหลายด้าน ได้แก่ (1) เหตุการณ์ภัยธรรมชาติบริเวณจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน (2) ปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (3) เหตุการณ์วางระเบิดในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (4) ภาวะน้ำท่วมในหลายจังหวัดภาคใต้ ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองภาคใต้ปรับลดลงจากระยะเดียวกันปีก่อนถึงร้อยละ 27.0

สำหรับสถานการณ์ในปี 2549 ส่วนวิเคราะห์อุตสาหกรรม ฝ่ายวิเคราะห์สินเชื่อบริษัทหลักทรัพย์ (2549) มองว่ามีการปรับตัวดีขึ้น แม้ตลาดยังมีปัจจัยลบ รุมเร้ารอบด้าน โดย

1. คาดว่าตลาดท่องเที่ยวโดยรวมในปี 2549 ปรับตัวดีขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2548 ซึ่งได้รับผลกระทบจากสึนามิ และภัยธรรมชาติ โดยจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 8 เป็น 12.3 ล้านคน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ 2 เป็น 77.76 ล้านคน

2. การฟื้นตัวอย่างชัดเจนของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิ โดยเฉพาะภูเก็ตและกระบี่ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และการขยายตัวของกาให้บริการสายการบินราคาต่ำ จะส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวในประเทศ แม้ว่าจะยังมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ยังไม่กล้าเข้ามา อันเนื่องมาจากความหวาดกลัวว่าจะเกิดภัยสึนามิขึ้นอีก

3. ปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่คาดว่าจะมีผลโดยตรงต่อตลาดนักท่องเที่ยว ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน ซึ่งทำให้ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติสูงขึ้น โดยในส่วนของนักท่องเที่ยวต่างชาตินั้น ตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติระยะไกล อาทิ อเมริกาและยุโรป ได้รับผลกระทบจากค่าโดยสารที่สูงขึ้นมากกว่าตลาดอื่น ส่วนค่าเงินบาทแข็งขึ้น ส่งผลต่ออำนาจซื้อของนักท่องเที่ยว สำหรับปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ได้แก่ การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เหตุการณ์ความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังไม่มีทีท่าว่าจะคลี่คลายลง เทศกาลฟุตบอลโลก รวมไปถึงความล่าช้าในการเปิดสนาามบินสุวรรณภูมิ ขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองที่ร้อนแรงในช่วงไตรมาสแรกของปีคาดว่าจะเริ่มผ่อนคลายลง

4. ตลาดที่คาดว่าจะเติบโตดี คือ ตลาดนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศเอเชีย โดยเฉพาะ ญี่ปุ่น จีน และอินเดีย เนื่องจากเศรษฐกิจเติบโตอยู่ในเกณฑ์สูง ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวที่คาดว่าจะนักท่องเที่ยวขยายตัวเพิ่มขึ้น ได้แก่ กรุงเทพฯ และพัทยา เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชาวจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย รองลงไป ได้แก่ หัวหิน สมุย ระยอง เชียงใหม่ และหาดใหญ่ ส่วนเชียงใหม่และอำเภอคาดว่าจะมีแนวโน้มทรงตัวหรือลดลง เนื่องจากได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวไทยลดลง สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวแถบชายฝั่งอันดามัน คาดว่าปรับตัวดีขึ้น เนื่องจากการฟื้นตัวของสภาพแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับฐานตัวเลขนักท่องเที่ยวในปีที่ผ่านมาอยู่ในระดับต่ำ โดยภูเก็ตคาดว่าจะมีการขยายตัวมากที่สุด รองลงไป คือ กระบี่และพังงา

5.3 สถานการณ์ธุรกิจที่พิกหลังเหตุการณ์สึนามิ ปี 2547

วันที่ 26 ธันวาคม 2547 ได้เกิดแผ่นดินไหวขนาด 8.9 ตามมาตราริกเตอร์ นอกชายฝั่งตะวันตกทางตอนเหนือของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย จุดศูนย์กลางอยู่ลึก 10 กม. ห่างจากเมืองบันดาเอเช่ ประมาณ 250 กม. แผ่นดินไหวนี้เป็นแผ่นดินไหวที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 5 นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 และใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่แผ่นดินไหวลาสกาในปี ค.ศ. 1964 (อาณัติ, online, 2006) ไม่กี่ชั่วโมงหลังจากนั้นได้เกิดคลื่นสึนามิสูงประมาณ 6 เมตรพัดเข้าทำลายชายฝั่ง และหมู่เกาะต่างๆของประเทศ อินโดนีเซีย ศรีลังกา อินเดีย โซมาเลีย พม่า มัลดีฟ มาเลเซีย แทนซาเนีย ซีเชลล์ บังกลาเทศ เคนยา แอฟริกาใต้ และประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย พื้นที่ที่ได้รับความเสียหายครอบคลุมอยู่ใน 6 จังหวัด ชายฝั่งด้านทะเลอันดามัน ได้แก่ พังงา กระบี่ ภูเก็ต ระนอง ตรัง และสตูล ซึ่งความเสียหายที่ประเทศไทยต้องเผชิญตามรายงานของฐานข้อมูลผู้ประสบภัยสึนามิ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย (online, 2549) ประกอบด้วยความเสียหายต่อชีวิต (ณ วันที่ 5 กันยายน 2548) คือ ผู้เสียชีวิตในพื้นที่ 6 จังหวัดประสบภัยทั้งสิ้น 5,395 ราย บาดเจ็บ จำนวน 8,457 ราย และสูญหาย จำนวน 2,817 ราย บ้านและที่พักอาศัยได้รับความเสียหายถึง 4,806 หลัง และ ความเสียหายด้านการประกอบอาชีพ ทั้งด้านประมง ปศุสัตว์ การเกษตร และสถานประกอบการ รวมเป็นความเสียหายทั้งสิ้น 14,934.16 ล้านบาท เมื่อสำรวจสุขภาพจิตของ ประชาชนในเขตพื้นที่ประสบภัยพิบัติภัย 9 เดือนหลังเกิดเหตุการณ์ (พิมลพรรณ, online, 2006) พบว่า ผู้ประสบภัยมีอาการทางจิตสูงถึง 9,131 ราย ป่วยทางจิตขั้นรุนแรง 362 ราย ปัญหาสุขภาพจิตที่พบมากที่สุด

คือ ผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะซึมเศร้า รongลงมาเป็นโรคพีทีเอสดี (PTSD) หรือความผิดปกติทางจิตใจ ภายหลังเกิดเหตุวิกฤต นอกจากนี้ยังพบว่าผู้คิดฆ่าตัวตายร้อยละ 9 ติดสารเสพติดเพื่อดับความทุกข์ใจร้อยละ 6 และอีกร้อยละ 3 มีความเศร้าโศกอย่างมาก

สำหรับความเสียหายในธุรกิจที่พักในเขตจังหวัดที่ได้รับ ความเสียหายนั้น ต้องถือว่าได้รับความเสียหายค่อนข้างมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาจากตาราง 2.1 จะพบว่า จังหวัดที่มีอัตราการเติบโตปี 2548 ของจำนวนผู้พักแรมถดถอยจากปี 2547 ในอัตราที่สูง คือ จังหวัดภูเก็ต, กระบี่ และพังงา ด้วยอัตราที่ลดลงร้อยละ 53.5, 42.4 และ 56.3 ตามลำดับ ซึ่งจังหวัดทั้ง 3 นี้เป็นจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดคลื่นสึนามิ เมื่อปลายปี 2547นั่นเอง

ตารางที่ 2.2

แสดงจำนวนผู้พักแรมตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ปี 2546 – 2548

	2546	2547	2548	Growth% 48/47
กรุงเทพฯ	9,743,251	12,365,655	13,393,738	8.3%
พัทยา	3,610,812	4,308,901	4,541,670	5.4%
เชียงใหม่	2,371,704	2,941,313	2,984,173	1.5%
ภูเก็ต	3,508,950	4,234,982	1,971,181	-53.5%
ระยอง	1,327,913	1,374,521	1,597,692	16.2%
หาดใหญ่	1,550,342	1,557,535	1,494,050	-4.1%
ชะอำ	1,209,085	1,189,086	1,154,145	-2.9%
สมุย	724,193	809,206	837,495	3.5%
เชียงราย	717,799	832,611	816,068	-2.0%
หัวหิน	690,555	720,792	811,159	12.5%
กระบี่	1,115,175	1,266,125	728,729	-42.4%
ตราด	575,441	655,214	711,290	8.6%
พังงา	335,775	565,726	247,119	-56.3%

ที่มา : ธนาคารธนาชาติ (2549)

สำหรับสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันของไทย ตามการวิเคราะห์ของส่วนวิเคราะห์อุตสาหกรรม ฝ่ายวิเคราะห์สินเชื่อ ธนาคารธนาชาติ (2549) พบว่า ตลาดการท่องเที่ยวต่างชาติในไทยปี 2548 ต้องถดถอยลงอีกครั้งอันเป็นผลมาจากการเกิดมหันตภัยสึนามิ และเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

ของไทย แม้ว่าทางการจะพยายามเร่งแก้ไขปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว พร้อมกับ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายเพื่อกระตุ้นตลาด รวมไปถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดที่ไม่ได้รับผลกระทบ แต่เนื่องจากการเกิดภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาวะน้ำท่วมที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดอื่นๆ เช่น เชียงใหม่, เชียงราย, สุราษฎร์ธานี, สงขลา ฯลฯ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยในปี 2548 ลดลงร้อยละ 2.5 เหลือเพียง 11.36 ล้านคน โดยนักท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ญี่ปุ่น, มาเลเซีย, เกาหลีใต้, อังกฤษ ฯลฯ ส่วนนักท่องเที่ยวไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ 1.9 เป็น 76.24 ล้านคน ทั้งนี้มีสาเหตุหลักมาจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวราคาถูก และการขยายตัวของการให้บริการสายการบินราคาต่ำเป็นสำคัญ ขณะที่ทางด้านอัตราการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยว ลดลงจากปี 2547

ปี 2549 ตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นตามทิศทางเศรษฐกิจโลกที่เติบโตดี ผลจากการฟื้นตัวของสถานที่ท่องเที่ยวใน 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับฐานตัวเลขนักท่องเที่ยวในช่องปี 2548 อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าปกติมาก ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยปีนี้ดีกว่าปีก่อนหน้า ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกับอัตราการเข้าพักของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

ส่วนในธุรกิจประเภทที่พักในจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญในภาคใต้ อันได้แก่ ภูเก็ต, กระบี่ และพังงา ตลอดในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าพักในแต่ละจังหวัดขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะขยายตัวติดลบถึงร้อยละ 53.45, 42.44 และ 56.32 ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุสำคัญก็เนื่องมาจากเหตุการณ์มหันตภัยสึนามินั่นเอง ซึ่งตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงธุรกิจที่พักในจังหวัดดังกล่าวได้รับผลกระทบอย่างยิ่ง แต่จากข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์พบว่า หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว ยังมีผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ซึ่งดำเนินกิจการตั้งแต่หลังประสบภัยสึนามิจนถึงปัจจุบัน และจากการลงสำรวจในพื้นที่พบว่า ปัจจุบันธุรกิจของผู้ประกอบการกลุ่มดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักแล้วเป็นจำนวนมาก นั่นทำให้เป็นที่น่าสนใจศึกษาว่าผู้ประกอบการในกลุ่มดังกล่าวต้องมีลักษณะบางประการที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบการที่ทำให้ผู้ประกอบการกลุ่มนี้สามารถฟื้นฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นมา จนกระทั่งสามารถดำเนินกิจการอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจประเภทที่พัก ในเขตพื้นที่ประสบภัยสึนามิ ปี 2547 โดยใช้ข้อมูลผู้ประกอบการผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ซึ่งดำเนินกิจการตั้งแต่หลังประสบภัยสึนามิจนถึงปัจจุบัน จากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ เป็นหลัก

สมมติฐานในการวิจัย

1. ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค (Adversity quotient) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 1.1. การควบคุม (Control) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 1.2. สาเหตุและความรับผิดชอบ (Origin and ownership) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 1.3. ผลกระทบ (Reach) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 1.4. ความอดทน (Endurance) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
2. บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial orientation) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 2.1. ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 2.2. ความมีนวัตกรรม (Innovativeness) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 2.3. ความกล้าเสี่ยง (Risk taking) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 2.4. ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive aggressiveness) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 2.5. ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ (Stability and learning orientation) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 2.6. ความใส่ใจในความสำเร็จ (Achievement orientation) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการผู้ประกอบการ
3. ภูมิความรู้ความชำนาญ (Human capital) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 3.1. ระยะเวลาในการศึกษา (Education year) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ
 - 3.2. ประสบการณ์ในการบริหาร (Experience in management) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการประกอบการ

3.3. ความชำนาญในงาน (Skill) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการประกอบการ

4. ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค (Adversity quotient) มีความสัมพันธ์กับบุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial orientation)

5. ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค (Adversity quotient) มีความสัมพันธ์กับภูมิความรู้ความชำนาญ (Human capital)

6. บุคลิกการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial orientation) มีความสัมพันธ์กับภูมิความรู้ความชำนาญ (Human capital)

7. ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค, ลักษณะการเป็นผู้ประกอบการ และภูมิความรู้ความชำนาญ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการประกอบการ